

PUNINA POSTOJANJA OSOBE – CIVILIZACIJA LJUBAVI U KONTEKSTU POSTMODERNE

Jósef Stala

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie
rektorat@upjp2.edu.pl

UDK: 27-67
37.014.52
Pregledni rad

Sažetak

Autor u članku promišlja situaciju suvremenog čovjeka kojemu društvo, na svim svojim razinama, nameće ideal privatne sreće, odnosno put samoostvarenja kao put koji valja izabrati i slijediti. Takav put, smatra autor, vodi do pretjeranog individualizma u kojemu pojedinci žive bez susreta i potrebe za drugim. Taj se put pokazuje kao promašaj, budući da istodobno dovodi do otuđenja i osamljenosti, usprkos sve razvijenijim sredstvima društvene komunikacije. Autor stoga, u drugom dijelu članka, progovara o civilizaciji ljubavi koja se temeljni na nauku Isusa Krista, a koja može dovesti do istinskog ostvarenje kako pojedinca tako i do izgradnje boljeg i humanijega društva. U trećem dijelu članka autor progovara o zadaćama suvremenih odgojitelja upozoravajući kako bi u odgojnom procesu trebali staviti osobe ispred stvari, etiku ispred tehnike, duh ispred materije te milosrđe ispred pravедnosti.

Gljučne riječi: postmoderna, prividna sreća, civilizacija ljubavi, odgoj.

UVOD

Uočivši opasnosti postmoderne, kršćani, kao ljudi koji primaju i prihvaćaju poziv Učitelja iz Nazareta za prožimanjem ljudskog života i djelovanja duhom ljubavi, moraju prihvatiti poziv za sudjelovanje u izgradnji *civilizacije ljubavi*. Jedino u ljubavi osoba nalazi puninu svojeg postojanja, određujući sadržaj personalističke norme, u skladu s kojom osoba jest takvo dobro koje nikada ne može biti tretirano u utilitarnim kategorijama.¹ Stoga je Ivan Pavao II.

¹ Pojam *civilizacija ljubavi*, kao pojam određene kulturološke vrijednosti koji je predložio Pavao VI., a čije porijeklo svojim korijenima seže čak do II. vatikanskog

pozivao sve ljude, ne samo kršćane, da sve dimenzije svojega života oživljavaju ljubavlju te da se svi angažiraju u djelu žurne pobjede ljubavi. Njegov je poziv dolazio iz uvjerenja da u kontekstu kulture koja često podcjenjuje vrijednost čovjeka kao slike Božje, jedino ljubav može jamčiti očuvanje osobnog dostojanstva.² To je moguće zahvaljujući tome što jedino ljubav, jedino povezanost u punini i bez interesa, koja želi dobro i stvara dobro, najpotpunije ostvaruje mogućnosti pojedinca.³

Stoga se čini ispravnim u ovom članku progovoriti o pitanju *civilizacije ljubavi*, koje je shvaćano kao punina postojanja osobe, osobito u suvremenom kontekstu postmoderne. Najprije će se predstaviti iluzija *privatne sreće*, koju nudi postmoderna. Nakon toga predstaviti će se *civilizacija ljubavi*, čiji se izvor nalazi u Evanđelju Isusa Krista. Naposljetku, upozorit će se na odgojne aspekte, koji su izraz brige odgojitelja za razvoj čovjeka, a služe za razvoj *civilizacije ljubavi*.

1. ILUZIJA PRIVATNE SREĆE

Postmoderna donosi čovjeku obećanje o oslobođenju od svih uvjetovanosti, uključujući moralne norme, društvene zakone, tradicije. To "oslobođenje" trebalo bi pridonijeti čovjekovoj sreći, pomoći mu da pronađe individualni i neovisni put prema dobivanju onoga za čim čezne. Ta se koncepcija ne slaže s osnovnim iskustvom, koje uvjerava kako nije moguće postići individualnu sreću bez odnosa s drugima, sudjelovanja u zajednici, u obitelji, u društvu, u narodu. Promicana preko postmodernih medija utopija "individualne sreće" vodi posljedično do slabljenja osjetljivosti na potrebe drugog čovjeka, do ravnodušnosti za njegovu sudbinu i povlačenja od suradnje s drugima, sve do obezvrjeđivanja drugoga kao sredstva za postizanje vlastitih ciljeva. Širenje "individualne sreće" na račun drugih lju-

sabora, ipak se razvija od Ivana Pavla II. U okvirima široko shvaćane društvene formacije Ivan Pavao II. predlagao je civilizaciju života, ljubavi i istine kao alternativu za dramatične simptome civilizacije smrti, mržnje i laži, nedostatka smisla života, iskrivljenog shvaćanja slobode. Formiranje civilizacije ljubavi bilo je za njega jedan od najvažnijih uvjeta za stvaranje istinski humanog svijeta. Usp. J. Czajkowski, *Człowiek w nauce Jana Pawła II*, Rzym 1983., 87-88.

² Usp. Gratissimum sane 13; J. Stala, *Katechese im Zeitalter der Postmoderne. "Grundsatzprogramm für die Katechese der Kirche in Polen" aus dem Jahr 2010*, Bogoslovni vestnik 74 (2014) 1, 107-117; J. Stala, *Die Transzendenz als bestimmendes Merkmal der Person in der Anthropologie und der Pädagogik Johannes Pauls II.*, *The Person and the Challenges 2* (2012) 1, 61-75; J. Stala, *Der Mensch als Person: Die bestimmende Grundlage für Johannes Paul II. in seinem Bild von der Familie*, *The Person and the Challenges 2* (2012) 2, 41-59.

³ Usp. C. Anderson, *Cywilizacja miłości*, Kraków, 2009.

di uništava osnovne međuljudske odnose, ali i onemogućuje daljnji razvoj same osobe. Težnja za srećom pod svaku cijenu i izgrađivanje iluzije vlastitog pogleda na ljubav, obitelj, roditeljstvo vodi ne samo u teškoće nego i u duboke krize i ozbiljne psihičke poremećaje. Zbog toga trajni međuljudski odnosi ne mogu biti temeljeni na egoizmu, neodgovornosti, promjenljivosti, nego se moraju temeljiti na ljubavi, odgovornosti, postojanosti u odnosu prema sustavu vrijednosti, moralnim normama, tradiciji. Promicanje iluzije sreće neraskidivo je povezano s prihvaćanjem relativizma i aksiološke praznine, što negativno utječe na situaciju svakog čovjeka i na situaciju u društvu i narodu.

Izrazita posljedica iluzije "privatne sreće" očituje se u neobuzdanom razvoju egoizma, porastu potrošačkog mentaliteta, što istodobno povećava osjećaj ugroženosti čovjeka. Čovjek postmoderne epohe ponosan je zbog nevjerojatnog tehničkog napretka, ali istodobno strahuje da bi se velik dio tih njegovih proizvoda mogao radikalno okrenuti protiv njega samoga. Stanje prijetnje od njegovih vlastitih proizvoda pokazuje različite smjerove i različite intenzitete rasta. Sve se jasnije očitava vizija civilizacije destrukcije u kojoj se ukorjenjuju nezasićenost i utilitarizam. Teško je, prema tome, ne primijetiti da, unatoč velikom naporu i uložnim sredstvima, suvremeni napredak skriva u sebi, može se reći, golem potencijal smrti, što je očito povezano sa sve izrazitijom krizom dostojanstva ljudske osobe; može se čak govoriti o civilizaciji smrti, koja smjera prema uništenju čovjeka.⁴

2. CIVILIZACIJA LJUBAVI – IZVOR U EVANĐELJU ISUSA KRISTA

Temeljni program gradnje *civilizacije ljubavi*, prema mišljenju Ivana Pavla II., svodi se na prožimanje života i čovjekova djelovanja duhom Evanđelja u svim njegovim strukturama: društvenim, kulturološkim, ekonomskim i političkim, izražavajući se ostvarenjem

⁴ Usp. *Centesimus annus* 52; *Sollicitudo rei socialis* 28; *Gratissimum sane* 13; J. Stala, E. Osewska, *Wyzwania ponowoczesności wobec katechezy i liturgii*, u: A. Offmański (ur.), *Współczesna katecheza liturgiczna. Liturgia w katechezie i szkolnym nauczaniu religii*, Szczecin 2010., 195-208; M. Dziewiecki, *Wychowanie w dobie ponowoczesności*, Kielce, 2002; Z. Sarela (ur.), *Postmodernizm. Wyzwanie dla chrześcijaństwa*, Poznań, 1995.; A. Potocki, *Wychowanie religijne w polskich przemianach. Studium socjologiczno – pastoralne*, Warszawa, 2007.; M. Kempy, G. Woroniecka (ur.), *Religia i kultura w globalizującym świecie*, Kraków, 1999.; J. Mariański, *Kryzys moralny czy transformacja wartości. Studium socjologiczne*, Lublin, 2001.; J. Mariański, *Między sekularyzacją i ewangelizacją. Wartości rodzinne w świadomości młodzieży szkół średnich*, Lublin, 2003.

društvene pravednosti i ljubavi, odustajanjem od nasilja i iskorištavanja, poštovanjem dostojanstva svakog čovjeka. Nada koju je Sveti Otac Ivan Pavao II. imao s obzirom na *civilizaciju ljubavi* i težio je predati cijelom svijetu, ima dubok izvor u Evandjelju Isusa Krista, Evandjelju života i ljubavi. Upravo zahvaljujući tome, Ivan Pavao II. mogao se obratiti cijelom čovječanstvu ohrabrujućim riječima: "Neka se Kristu otvore vrata ljudskog srca, koje ostaje sebi samom neshvatljiva tajna sve dok ga ne osvjetli Krist. Otvorite Kristu vrata u ovu našu tešku suvremenost, u civilizaciju rastućih protivnosti – dopustite mu ucijepiti Otkupljenje i *civilizaciju ljubavi*." Izgovarajući te riječi, Papa nije imao dvojbe da samo Onaj koji je dao život za svijet ima moć vratiti ga ponovno u uskrsnuću. Svijet nema ove vrste Života u sebi, on sadrži u sebi jedino život koji podliježe smrti. Zbog toga je samo čovjek koji živi u Isusu Kristu sposoban lomiti moć Zloga, kako bi svijet doživio preobrazbu prema Božjoj zamisli i kako bi išao prema punini savršenstva.⁵

Kršćanina treba odlikovati duboko uvjerenje da motiv zbog kojega Bog ulazi u odnos s čovjekom, očekujući u isto vrijeme njegov odgovor, jest prije svega ljubav – najveći i najplemenitiji oblik odnosa između ljudskih bića.⁶ Bog, kojeg najbolje određuje pojam ljubav, bio je za Papu najvećim jamstvom za pobjedu civilizacije ljubavi. Samo zahvaljujući Njemu, unatoč svim, pa i najdramatičnijim pokazateljima civilizacije smrti, nije upitno da će *civilizacija ljubavi* pobijediti, da upravo ona ima budućnost. Zbog toga se ne može pobjeći od uvjerenja da jedino religiozna perspektiva, koja uključuje svakog čovjeka kao osobu – osnovni građevni materijal života i ljudskoga djelovanja, ljudske kulture⁷ – može stvoriti uvjete za realno postojanje civilizacije ljubavi. Puna i bezuvjetna afirmacija ljudske osobe stoga je nemoguća i neshvatljiva bez njezine ontološke, moralne i psihološke povezanosti s osobnim Bogom. Upravo će zbog toga gradnja svijeta koji se ravna prema zakonu ljubavi za Papu biti moguća onda kada svijet prihvati sveopću vrhovnu vlast Boga Oca.

⁵ Usp. Evangelium vitae 26-27; E. Osewska, To Educate in a Diversified Europe, The Person and the Challenges 1 (2011) 1, 71-88; E. Osewska, Erwartungen an die katholische Schule in einem postmodernen Zeitalter, The Person and the Challenges 1 (2011) 2, 95-108; E. Osewska, Die katholischen Schulen im Kontext der sozialen, kulturellen und religiösen Situation in Europa, Theologica 46 (2011) 2, 335-348.

⁶ Usp. T. Kornecki, *Promocja kultury przez media w nauczaniu Jana Pawła II*, Kraków 2008., 117-118.

⁷ Usp. W. Kawecki, *Teologia piękna. Poszukiwanie locus theologicus w kulturze współczesnej*, Poznań, 2013.; W. Kawecki, J. S. Wojciechowski, D. Żukowska-Gardzińska (ur.), *Kultura wizualna – teologia wizualna*, Warszawa, 2011.

U tom je kontekstu angažiranje za gradnju *civilizacije ljubavi* prestalo biti djelovanjem striktno ljudskim, te je postalo religioznim poslanjem, predanim čovjeku od Isusa Krista, koje treba ispunjavati u poniznosti i s ustrajnom žrtvom.⁸

U religioznom razvoju mladog naraštaja potrebno je postupno ukazivanje na ljubav Božju i gradnju pouzdanja prema Njemu. Opasnosti koje postoje u postmodernom društvu nalažu također mudro prihvaćanje kršćanske formacije ne u okvirima naredbe, ili čak tradicijske predaje, nego u davanju mogućnosti iskustvu ljubavi, poštovanja, sigurnosti. Jer učvršćivanje religijskog razvoja djeteta traži pomoć u postupnom formiranju antropoloških temelja za budući odgovorni život vjere. Čimbenikom te vrste odgojnih djelovanja trebalo bi postati najprije prirodno iskustvo djeteta, koje mu omogućuje pozitivan odnos sa svijetom i ljudima, koje se s vremenom može preobraziti u religijska iskustva. Ta iskustva postaju temeljem postupne inicijacije u život vjere, čiji subjekt treba biti osoba prijateljskog Boga, zabrinutog za čovjeka i njegov sretan život. Otuda u religijskom odgoju djece veliku važnost ima ne samo osiguranje osnovnih iskustava nego i njihova ispravna interpretacija, koja traži uporabu jednostavnog, čitljivog jezika, lišenog nepotrebnih umanjena i infantilnosti, ali i odveć teških teoloških fraza, a ipak zadržavajući teološku ispravnost. Odrastajući u epohi postmoderne, dijete više nego ikad mora iskusiti Božju ljubav, a ne samo čuti o njoj. Slabljenje religijske uloge obitelji zahtijeva da župna kateheza, kao i religijsko naučavanje u školi moraju pozivati na svakodnevna obična iskustva Božje ljubavi, a i pomagati mladom čovjeku u njihovoj interpretaciji.⁹

⁸ Usp. *Evangelium vitae* 2.

⁹ Pozitivni primjeri primjene takvoga shvaćanja edukacijski su paketi za religiozno obrazovanje djece u predškolskoj dobi izdani u nakladi *Jedność*. Usp. E. Osewska, J. Stala (ur.), *Czterolatki: Bóg kocha dzieci*, Jedność, Kielce, 2005.; E. Osewska, J. Stala (ur.), *Pięciolatki: Jestem dzieckiem Bożym*, Jedność, Kielce, 2005.; E. Osewska, J. Stala (ur.), *Sześciolatki: Kocham dobrego Boga*, Jedność, Kielce, 2006.; edukacijski paketi za religijsko obrazovanje u osnovnim školama izdanim u nakladi *Biblos*. Usp. E. Osewska, J. Stala (ur.), *Jesteśmy rodziną Jezusa. Pakiet edukacyjny do nauczania religii do klasy 1 szkoły podstawowej*, Biblos, Tarnów, 2008.; E. Osewska, J. Stala (ur.), *Jezus nas kocha. Pakiet edukacyjny do nauczania religii do klasy 2 szkoły podstawowej*, Biblos, Tarnów, 2009.; E. Osewska, J. Stala (ur.), *Jezus przychodzi do nas we Mszy Świętej. Pakiet edukacyjny do nauczania religii do klasy 3 szkoły podstawowej*, Biblos, Tarnów, 2010.; E. Osewska, J. Stala (ur.), *Bóg mnie woła, Pakiet edukacyjny do nauczania religii do klasy 4 szkoły podstawowej*, Biblos, Tarnów, 2007.; E. Osewska, J. Stala (ur.), *Bóg mnie kocha, Pakiet edukacyjny do nauczania religii do klasy 5 szkoły podstawowej*, Biblos, Tarnów, 2008.; E. Osewska, J. Stala (ur.), *Bóg mnie przemienia, Pakiet edukacyjny do nauczania religii do klasy 6 szkoły podstawowej*, Biblos, Tarnów, 2009.

3. ODGOJITELJI U BRIZI ZA RAZVOJ ČOVJEKA I PROMICANJE CIVILIZACIJE LJUBAVI

Odgoj je u XXI. stoljeću određen životnim i društvenim zahtjevom koji traži zauzimanje stajališta i odlučnu volju u formiranju zrelih osobnosti. Zbog postojećih kulturoloških i civilizacijskih opasnosti postoji potreba, ljudi, obitelji i zajednica, da se od odgoja učini životni poziv, središte postojanja; odgojitelji se njemu posvećuju kao prvorazrednom cilju, ulažući u nj bezuvjetno sve svoje snage, tražeći suradnju i pomoć, eksperimentirajući, kreativno i s osjećajem odgovornosti obnavljajući odgojne procese. Ovdje je riječ o odgojnim procesima koji neće mjeriti čovjeka mjerom fizičke i intelektualne snage ili čak inteligencije, koliko "mjerom srca".¹⁰ Odgojitelji XXI. stoljeća ispunit će svoju ulogu kada pridonesu integralnom razvoju čovjeka, oslobađajući njegov svestrani potencijal intelekta, volje i srca. Samo tako, brinući se o formaciji cijeloga čovjeka, odgojitelji su u stanju pobijediti u borbi za čovjeka i formirati civilizaciju ljubavi. Papa Ivan Pavao II. upozoravao je sve odgojitelje na formaciju koja ne utječe na pun, svestran i kršćanski razvoj čovjeka: "Dakako, može se čak proizvesti – to je loš izraz, brutalan izraz – može se stvoriti serija izučenih ljudi, obrazovanih, ali problem nije u tome; riječ je o tome je li se oslobodio onaj golemi duhovni potencijal čovjeka u kojem čovjek realizira svoje čovještvo. Upravo to je odlučujuće."¹¹ Jer, zapravo, ciljevi kršćanskog odgoja izlaze iz okvira obrazovanja određenog za stvaranje profesionalnih ili tehnoloških kompetencija. Oni se prije svega odnose na konačno ljudsko određenje, do punine pravednosti i svetosti, koje se rađaju iz istine i ljubavi.¹²

¹⁰ Usp. M. Nowak, T. Ożóg (ur.), *Wychowanie chrześcijańskie a kultura*, Lublin, 2000.; A. Rynio (ur.), *Wychowanie chrześcijańskie. Między tradycją a współczesnością*, Lublin, 2007.; F. Adamski (ur.), *Wychowanie na rozdrożu. Personalistyczna filozofia wychowania*, Kraków, 1999.; R. Chałupniak, J. Kostorz (ur.), *Wychowanie religijne u progę Trzeciego Tysiąclecia Chrześcijaństwa*, Opole, 2001.; A.W. Janke (ur.), *Wychowanie rodzinne w teorii i praktyce. Rozwój pedagogicznej orientacji familologicznej*, Toruń, 2008.

¹¹ Jan Paweł II, *Zadaniem uniwersytetu jest ukazywanie drogi kształtowania dojrzałego człowieczeństwa. Spotkanie z profesorami i studentami Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 6 czerwca 1979*, u: S. Urbański (ur.), *Uniwersytety w nauczaniu Jana Pawła II*, Tom 1, Warszawa, 1999., 93.

¹² Usp. W. Brezinka, *Wychowywać dzisiaj*, Kraków, 2007.; J. Homplewicz (ur.), *Dar wychowania. Pedagogika Jana Pawła II*, Rzeszów, 2001.; M. S. Szymański (ur.), *Edukacja w perspektywie europejskiej na przelomie XX i XXI wieku*, Warszawa, 1999.; R. Leppert (ur.), *Edukacja w świecie współczesnym*, Kraków, 2000.; M. Ziemska (ur.), *Europejskie perspektywy pluralizmu w oświacie*, Warszawa, 2000.; F. Adamski, A., M. te Tchorzewski (ur.), *Edukacja wobec dylematów moralnych współczesności*, Kraków, 1999.; I. Wojnar, J. Kubica (ur.), *Edukacja wobec wyzwań XXI wieku*, Warszawa, 1996.

Sadržaj i detaljan program odgoja za izgradnju civilizacije ljubavi i sudjelovanje u njoj određuje ideja četverostrukog prvenstva: osobe ispred stvari, etike ispred tehnike, duha ispred materije i milosrđa ispred pravednosti.¹³ Prvenstvo osobe u odnosu na stvari oslanja se na temelj "više biti" negoli "više imati". To načelo proizlazi iz uvjerenja da se stvarna personalizacija ljudskog svijeta neće nikad ostvariti bez prihvaćanje temeljnog stava kako je osoba vrhunska vrijednost, neusporediva s cijelim svijetom stvari. Otuda stalna potreba za prisjećanjem na osnove antropologije, ne samo u predavanjima i publikacijama, nego i kad je riječ o odgoju najmlađih i poštovanju ljudskog dostojanstva. Prvenstvo duha u odnosu na materiju, nazvano "novim humanizmom", vodi razvoju ljudske osobe u cijeloj njezinoj unutar-njoj istini, slobodi i dostojanstvu.¹⁴ Zbog toga bi se u procesu odgoja trebalo raditi uvijek o tome da čovjek postaje sve više čovjekom, da više *bude*, a ne samo da *ima*, a također da umije više *biti*, ne samo s drugima nego i *za druge*.¹⁵ To pred odgojitelje XXI. stoljeća stavlja izazov sustavnog naviještanja i svjedočenja istine da čovjek istrnut iz ljudske zajednice i koji se pouzda u svoje mogućnosti i materijalna dobra ne može biti sretan. Nadalje, cilj prvenstva etike u odnosu na tehniku jest osiguranje humanizacije čovjeka i svijeta, nužne za prevladavanje prijetnje scijentističko-tehničkog modela kulture. Samo se na tom putu mogu oblikovati ispravni razmjeri između tehničkog razvoja, moralnosti i religioznosti, samo se tako može doći do čovjeka kao subjekta u svjetlu ekonomije i tehnike te zaustaviti izrabljivanje prirodnih bogatstava. Stvaranje svijeta u kojem će etika dobiti prednost nad tehnikom jedina je prilika za obnovu u suvremenom vremenu izgubljene naravne povezanosti prirode i čovjeka. Prvenstvo etike u odnosu na tehniku nužan je uvjet postavljanja osobe ispred stvari, što bi trebalo nagnati odgojitelje na neprestano podsjećanje, pogotovo mladoga čovjeka, da najsavršenija tehnološka sredstva nikada neće zamijeniti neposredan kontakt s drugim čovjekom. Najmodernija sredstva informacijsko-komunikacijske tehnologije samo su alat u ruci čovjeka i ne mogu ga zamijeniti, odstraniti

¹³ Usp. *Redemptor hominis* 16; *Laborem exercens* 20; *Evangelium vitae* 98.

¹⁴ Usp. *Familiaris consortio* 8; *Laborem exercens* 6; Jan Paweł II, *Wstańcie, chodźmy!*, Kraków, 2004., 147-148; Z. Melosik, *Postmodernistyczne kontrowersje wokół edukacji*, Toruń-Poznań, 1995.; B. Śliwerski (ur.), *Nowe konteksty dla edukacji alternatywnej XXI wieku*, Kraków, 2001.

¹⁵ Usp. Jan Paweł II, *Przemówienie w siedzibie Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Oświaty, Nauki i Kultury (UNESCO) (Fragmenty, nn. 11-14)*, Paryż, 2 czerwca, 1980, u: S. Urbański (ur.), *Wychowanie w nauczaniu Jana Pawła II. (1978-1999)*, Warszawa, 2000., 130; H. Slotwińska, *Błogosławieństwa osób w katechezie*, Lublin, 2007.; H. Slotwińska, *Wychowawcza rola wzorów osobowych*, Lublin, 2008.; J. Słonimska, *Wychowanie religijne w rodzinie*, Warszawa, 1984.

ili oslabiti.¹⁶ Prvenstvo milosrđa u odnosu na pravednost moralo bi nagnati odgojitelje na to da odbace načelo ravnoteže koje su trenutno nametnuli mediji, da se, naime, drugomu daje točno onoliko koliko smo od njega dobili. Milosrđe se gradi na pravednosti, ali je definitivno prekoračuje, pozivajući se ne samo na prirodni red nego i na poredak Evandjelja.

ZAKLJUČAK

Čovjek XXI. stoljeća, koji živi u atomiziranom svijetu, iskorijenjenom iz religije i tradicije, često gubi osjećaj za hijerarhiju vrijednosti i podređuje svoje postojanje zadovoljenju svojih individualnih potreba. Na društvenoj platformi individualizacija vodi ne samo povećanju opcija i izbora u odnosu na vlastiti život nego i na podređivanje drugih svojim planovima i ciljevima. Tako su uništavane ne samo velike zalihe altruizma, nego su razbijani i obiteljski, kolegijski, prijateljski i društveni odnosi. Istodobno, moderni se čovjek osjeća neograničenim u svojim željama i očekivanjima, no stavlja ih ponajprije u materijalnu sferu. Ozbiljna je to opasnost za čovjeka, društvo i kulturu. Suvremena civilizacija, prožeta individualizmom, hedonizmom, materijalizmom, procjenjuje čovjeka, njegov život i stvari prema utilitarnom i ekonomskom kriteriju, čineći ga tako slabim, bolesnim i starim, onim koji ne ispunjava medijske zahtjeve, osuđujući ga na odbačenost, osamljenost, trpljenje. Sve postaje još složenije i bolnije razvojem suvremene informacijsko-komunikacijske tehnologije koja dovodi do još većeg otuđenja.¹⁷ U toj situaciji kršćani ne smiju šutjeti, nego se, unatoč rastućoj anti-kršćanskoj struji, moraju vraćati primarnim načelima sadržanima u Evandjelju te upozoravati na temelje *civilizacije ljubavi* i podsjećati kako bez ljubavi nije moguća humanizacija svijeta.

¹⁶ Usp. *Dives in misericordia* 11; *Laborem exercens* 25-27; *Redemptoris missio* 16; J. Stala, E. Osewska, *Anders erziehen in Polen. Der Erziehungs- und Bildungsbegriff im Kontext eines sich ständig verändernden Europas des XXI. Jahrhunderts*, Tarnów, 2009; E. Osewska, J. Stala (ur.), *Religious Education / Catechesis in the Family. A European Perspective*, Warszawa 2010; E. Osewska (ur.), *Education and Creativity*, Warszawa, 2014.

¹⁷ E. Osewska, *Društvena kohezija: sadašnje stanje obrazovanja i trajne stručne izobrazbe vjeroučitelja u Poljskoj u kontekstu društvenih promjena*, *Kateheza* 34 (2012) 2, 152-158; E. Osewska, *The Current Situation of Education and Continuing Professional Development of RE Teachers in Poland in the Context of the Social Challenges*, *The Person and the Challenges* 2 (2012) 2, 123-131; J. Stala, *Familienkatechese in Polen um die Jahrhundertwende. Probleme und Herausforderungen*, Tarnów 2008.

THE FULLNESS OF THE PERSON'S EXISTENCE – CIVILIZATION
OF LOVE IN THE CONTEXT OF POSTMODERN

Summary

In the article the author discusses the situation of contemporary man to whom society, at all its levels, imposes the ideal of private happiness, i.e. imposes the way of self-realization as the way that should be chosen and followed. The author thinks that such a way leads to excessive individualism in which individuals live without an encounter or need for the other. That way has turned out to be a failure, since it leads to alienation and loneliness, despite all the developed means of social communication. Therefore, in the second part of the article, the author speaks about the civilization of love which is based on the teachings of Jesus Christ, which can lead to a true realization of an individual and build a better and more humane society. In the third part of the article the author speaks of the mission of modern educators warning that in the process of education individuals need to be ahead of things, ethics ahead of technique, spirit ahead of matter and charity ahead of justice.

Key words: postmodern, illusive happiness, civilization of love, upbringing.